

ŚWIĘTOKRZYSKI PARK NARODOWY

Założenia programowe Centrum Edukacji Przyrodniczej Świętokrzyskiego Parku Narodowego oraz wystawy stałej

---

Spis treści

I. Działalność ośrodków edukacyjnych Świętokrzyskiego Parku Narodowego – stan obecny ...	2
1. Ośrodek edukacyjny w Bodzentynie zlokalizowany w Budynku Dyrekcji ŚPN	2
2. Muzeum Przyrodnicze Świętokrzyskiego Parku Narodowego na Świętym Krzyżu	2
II. Odbiorcy działań Centrum Edukacji Przyrodniczej ŚPN	3
III. Ogólne cele Centrum Edukacji Przyrodniczej ŚPN	3
1. Cele Centrum edukacji przyrodniczej Świętokrzyskiego Parku Narodowego.....	3
2. Ogólne założenia dotyczące budynku Centrum Edukacji Przyrodniczej ŚPN	5
3. Ogólne założenia działalności Centrum edukacji przyrodniczej ŚPN.....	6
4. Cele oraz założenia szczegółowe stref funkcjonalnych budynku Centrum edukacji przyrodniczej ŚPN tzw. Modułów CEPŚPN.....	6
5. Ogólne cele i założenia wystawy stałej w CEŚPN	10
6. Podsumowanie	14

I. Działalność ośrodków edukacyjnych Świętokrzyskiego Parku Narodowego – stan obecny.

Działalność Świętokrzyskiego Parku Narodowego w zakresie wystawienniczym oraz edukacyjnym jest wykonywana w oparciu o dwa ośrodki edukacyjne: Muzeum Przyrodnicze Świętokrzyskiego Parku Narodowego na Łysej Górze (Świętym Krzyżu) oraz ośrodek edukacyjny zlokalizowany w Dyrekcji ŚPN w Bodzentynie. Uzupełnieniem stacjonarnej bazy edukacyjnej są również szlaki turystyczne oraz ścieżki edukacyjne wyposażone w terenową infrastrukturę turystyczno-edukacyjną.

1. Ośrodek edukacyjny w Bodzentynie zlokalizowany w Budynku Dyrekcji ŚPN

Ośrodek funkcjonuje od 2000 roku. Ośrodek w Bodzentynie dysponuje salą warsztatową, audiowizualną, biblioteką wraz z czytelnią, pomieszczeniami administracyjnymi, magazynowymi oraz zapleczem terenowym w postaci ogrodu z ciekawymi okazami drzew. Pomimo dość dobrych warunków bytowych, ośrodek ten nie wykorzystuje swojego potencjału ze względu na zbyt duże oddalenie od zasadniczej części Parku, a także od największego ruchu turystycznego. Do najpopularniejszych tras turystycznych w Parku należą: odcinek szlaku czerwonego ze Świętej Katarzyny na Łysicę położony ok. 6 km od Bodzentyna, odcinek szlaku niebieskiego z Nowej Słupi na Święty Krzyż (ok. 14 km od Bodzentyna) oraz odcinek szlaku czerwonego z Huty Szklanej na Święty Krzyż (ok. 28 km od Bodzentyna). Położenie w oddaleniu od ruchu turystycznego powoduje, że pracownicy ośrodka muszą wykonywać znaczną część swojej pracy poza ośrodkiem, na wspomnianych wyżej szlakach, co wiąże się z problemami logistycznymi (transport) oraz generuje dodatkowe koszty. Działalność związana z obsługą ruchu turystycznego w Bodzentynie jest znikoma i zdecydowaną przewagę stanowią grupy zorganizowane (miejscowe szkoły lub grupy specjalistyczne). Ze względu na niewielki naturalny ruch turystyczny w ośrodku, pracownicy dużą część czasu pracy poświęcają na generowanie tego ruchu za pomocą specjalnych programów skierowanych do szkół, szkoleń dla grup specjalistycznych itp. Ze względu na podane wyżej przyczyny, na terenie ośrodka pojawia się niewielki popyt na zakup biletów, pamiątek, wydawnictw edukacyjnych.

2. Muzeum Przyrodnicze Świętokrzyskiego Parku Narodowego na Świętym Krzyżu

Muzeum na Świętym Krzyżu w przeciwieństwie do Ośrodka w Bodzentynie, znajduje się w atrakcyjnym miejscu pod względem naturalnego ruchu turystycznego. Ze względu na duże nagromadzenie walorów przyrodniczych oraz kulturowych na Świętym Krzyżu, liczne szlaki turystyczne i ścieżki edukacyjne, na przestrzeni ostatnich lat Muzeum cieszyło się dość dobrą frekwencją. Wpływ na niewykorzystany w pełni potencjał turystyczny przez Muzeum należy rozpatrywać w oparciu o następujące kwestie:

- stosunkowo mała przepustowość obiektu. Budynek Muzeum został adaptowany, a nie zaprojektowany do celów wystawienniczych, wskutek czego posiada niekorzystny układ komunikacyjny oraz stosunkowo niewielkie powierzchnie pomieszczeń. W budynku istnieje dużo tzw. „wąskich gardeł” – miejsc o małej przepustowości;
- brak możliwości wykorzystania piętra w budynku (brak drugiej klatki schodowej oraz dróg ewakuacyjnych) ogranicza działalność Muzeum do aspektów wystawienniczych uniemożliwiając prowadzenie na terenie Muzeum zajęć warsztatowych lub innych form edukacji z chętnymi;
- ograniczenia w zakresie aranżacji Muzeum, problemy z zastosowaniem najnowocześniejszych środków przekazu wynikające ze zleceń konserwatora zabytków;
- trudny dostęp do obiektu (co najmniej 40 minutowy spacer) oraz brak możliwości dojeżdżania autokarem lub samochodem powoduje znaczne zmniejszenie frekwencji zwłaszcza w okresach jesienno – zimowych oraz wczesno wiosennych;
- znaczna odległość od rozbudowanego zaplecza gastronomiczno-usługowego (parkingi, restauracje, hotele) powoduje, iż grupy posiadające małą ilość czasu rezygnują ze wstępu do Muzeum (wraz z wejściem na Święty Krzyż i zejściem wycieczka trwa około 4 godzin);

- brak oferty dla zwiedzających dostosowanej do poziomu wiedzy, zainteresowań oraz czasu odwiedzających wynikająca z wymuszonego trybu zwiedzania oraz ograniczony osobowo zasób kadry merytorycznej Muzeum;
- brak oferty dla osób z niepełnosprawnością inna niż ruchowa;
- niewystarczający system obsługi wystawy dla zwiedzających obcojęzycznych;
- brak możliwości prowadzenia zajęć edukacyjnych na wystawie w sezonie turystycznym;
- starzejące się środki przekazu, brak najnowocześniejszych rozwiązań multimedialnych, statyczność wystawy, zużycie eksponatów;
- wysokie koszty utrzymania budynku (ogrzewanie oraz energia elektryczna) spowodowane zabytkowym charakterem budynku.

Wymienione powyżej wady i ograniczenia ośrodków edukacyjnych ŚPN, a także możliwość zastosowania nowych atrakcyjnych form przekazu i edukacji (interaktywność, doświadczenie, nauka poprzez zabawę) ukazuje bardzo wyraźnie potrzebę działań w zakresie zaprojektowania i budowy nowego Centrum Edukacji Przyrodniczej Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Założenie to dodatkowo determinuje fakt zbyt małej przepustowości dotychczasowej wystawy w sezonie turystycznym oraz niewielkie możliwości poszerzenia i uatrakcyjnienia jej oferty w miesiącach jesienno-zimowych. Zaprojektowanie nowego Centrum Edukacji eliminujące dotychczasowe niedostatki obu ośrodków edukacyjnych pozwoli zdecydowanie skuteczniej prowadzić edukację przyrodniczą oraz zapewnić przyjazną i kompetentną obsługę zwiedzających Świętokrzyski Park Narodowy.

II. Odbiorcy działań Centrum Edukacji Przyrodniczej ŚPN

1. Grupy docelowe

- 1.1 Dzieci i młodzież szkolna
- 1.2 Dzieci w wieku przedszkolnym
- 1.3 Studenci
- 1.4 Rodziny z dziećmi
- 1.5 Nauczyciele, edukatorzy, przewodnicy
- 1.6 Turyści indywidualni i grupowi
- 1.7 Seniorzy
- 1.8 Osoby niepełnosprawne
- 1.9 Społeczność lokalna

III. Ogólne cele Centrum Edukacji Przyrodniczej ŚPN

1. Cele Centrum Edukacji Przyrodniczej Świętokrzyskiego Parku Narodowego:

1.1 Uwrażliwiać na piękno przyrody Świętokrzyskiego Parku Narodowego

Pierwszym, podstawowym etapem w edukacji przyrodniczej dążącej do wzbudzenia w odbiorcy poczucia odpowiedzialności za przyrodę powinno być ukazywanie jej piękna i złożoności, wywoływanie pozytywnych emocji, zachęcanie do bezpośredniego kontaktu z przyrodą nie tylko jako formy nauki czy odpoczynku, ale także poszukiwania doznań duchowych czy emocjonalnych. Wykształcona w ten sposób wrażliwość może być podstawą do dalszego kształtowania jednostki i budowania wśród odbiorców zrozumienia i poparcia dla ochrony przyrody.

1.2 Kształtować w zwiedzającym postawę odpowiedzialności za przyrodę Świętokrzyskiego Parku Narodowego oraz przekonać go do konieczności jej ochrony

Wypracowana wrażliwość może być podstawą do budowania pozytywnych postaw w stosunku do przyrody, a w dalszym etapie kształtowania postawy odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze. Zatem kolejnym celem pracy Centrum będzie skupienie się na tych właśnie postawach, które w kontekście parku narodowego i ochrony przyrody w ogóle wydają się być jednymi z ważniejszych. Dodatkowo należy pamiętać, że Świętokrzyski PN jest wyjątkowo wrażliwy na decyzje i postawy społeczeństwa względem jego ochrony ze względu na dużą gęstość zaludnienia w otaczającym Park obszarze a tym samym na dużą presję lokalną.

1.3 Przekazywać wiedzę i informacje o Świętokrzyskim Parku Narodowym i celach jego funkcjonowania

Bez odpowiedniej wiedzy i informacji na temat przyrody, jej funkcjonowania i wagi dla naszego życia, trudno podejmować jakiegokolwiek decyzje odnośnie jej ochrony, zwłaszcza, że przyroda wciąż jest postrzegana raczej jako bariera niż jako czynnik warunkujący przetrwanie i dobrą jakość życia. W tym kontekście cel ten jest niezmiernie ważny, gdyż Centrum powinno uczyć o delikatności i złożoności procesów zachodzących w przyrodzie, dawać wiedzę niezbędną do podejmowania decyzji. Istotne jest również bieżące informowanie o działalności Parku, zasadach i regułach, ale w sposób nie budujący wizerunku Parku jako nieodstępnego i nieprzyjaznego odwiedzającym.

1.4 Kształtować pozytywny wizerunek Świętokrzyskiego Parku Narodowego

Skuteczne wypełnianie zadań statutowych Parku Narodowego, w tym ochrona przyrody, nie jest możliwe bez zrozumienia przez społeczeństwo ustawowych zadań Parku Narodowego. Centrum musi przekazać informacje zwiedzającym o własnej roli i zadaniach jakie zostało przed nim postawione. Nie należy przy tym zamykać się na dialog ze społeczeństwem i jego spostrzeżeniami. Spełnienie tego postulatu umożliwi uzyskanie akceptacji przez społeczeństwo dla faktu istnienia Parku i związanych z tym ograniczeń.

1.5 Ukazywać funkcjonowanie naturalnych i półnaturalnych ekosystemów w warunkach ich ochrony ze szczególnym uwzględnieniem ekosystemów leśnych

Cele ochrony przyrody nie pokrywają się z celami gospodarki człowieka, w związku z czym powoływane są różne formy ochrony przyrody, z których najwyższą jest park narodowy, by chronić naturalne procesy tworzące bioróżnorodność właściwą danemu typowi ekosystemu. Ukazanie dynamicznego funkcjonowania ekosystemów, szczególnie leśnych, jako odmiennego od powszechnie obserwowanego w uformowanych gospodarką człowieka ekosystemach uczuli zwiedzających na wartość do jakiej prowadzi ochrona tych procesów, na różnice w krajobrazie naturalnym i półnaturalnym w stosunku do terenów zagospodarowanych.

1.6 Zapewniać możliwie szeroką ofertę edukacyjną skierowaną do różnych grup docelowych

Centrum Edukacji powinno edukować na różnych płaszczyznach oraz za pomocą różnorodnych środków przekazu. Powinno umożliwiać edukację w formie zajęć edukacyjnych, warsztatów, seminariów, poprzez projekcje filmów i prezentacji oraz poprzez działalność wystawienniczą (wystawa stała i czasowa). Oferta Centrum powinna również obejmować obiekty znajdujące się w terenie (ścieżki edukacyjne, szlaki turystyczne itp. znajdujące się поблизу Centrum). Nie mniej ważnym aspektem jest edukacja poprzez stronę internetową, a także umożliwienie zaopatrzenia się w foldery, mapy, inne wydawnictwa i materiały edukacyjne. W ofercie edukacyjnej należy uwzględnić różne grupy docelowe.

1.7 Obsługiwać zwiedzających Świętokrzyski Park Narodowy w możliwie szerokim zakresie

Centrum Edukacji powinno dawać możliwość obsługi zwiedzających Świętokrzyski Park Narodowy w następującym zakresie:

- dostępu do najważniejszych informacji o Świętokrzyskim Parku Narodowym, jego największych walorach przyrodniczych i kulturowych, zasadach zwiedzania Parku oraz jego obiektów edukacyjno-turystycznych - informacja turystyczna;

- możliwości zakupu materiałów oraz usług (biletów wstępu, zajęć edukacyjnych, wydawnictw i gadżetów, dokonania rezerwacji usług świadczonych przez pracowników Parku);
- możliwości skorzystania z innych usług turystycznych (toaleta, punkt gastronomiczny, zakup pamiątek).

1.8 Kształtować pozytywne relacje ze społecznością lokalną

Społeczność lokalna, czyli mieszkańcy terenu Parku i jego otuliny, to jedna z kluczowych i najbardziej wrażliwych na kwestie ochrony przyrody grup odbiorców. To oni mieszkają i działają najbliżej Parku, a swoimi decyzjami i zachowaniem mają bezpośredni wpływ na ochronę świętokrzyskiego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Zatem działalność Centrum powinna uwzględniać również aktywności skierowane bezpośrednio do tej grupy odbiorców, których celem będzie poprawa relacji pomiędzy Parkiem a mieszkańcami przyległych mu terenów.

2. Ogólne założenia dotyczące budynku Centrum Edukacji Przyrodniczej ŚPN

Aby jak najlepiej wypełniać cele, dla których zostanie powołane Centrum Edukacyjne, przy wyborze lokalizacji oraz projektowaniu budynku należy uwzględnić następujące założenia:

2.1 Założenia dotyczące lokalizacji budynku Centrum

Ze względu na specyfikę Świętokrzyskiego Parku Narodowego, a także intensywność i rozkład ruchu turystycznego podjęto decyzję o lokalizacji nowego Centrum w miejscowości Nowa Słupia w obrębie działek ewidencyjnych nr 1206/1, 1207/1, 1208/2 oraz 1213/2. Działki te są w użytkowaniu wieczystym Świętokrzyskiego Parku Narodowego i znajdują się w granicach Świętokrzyskiego Parku Narodowego – Obwód Ochronny Święty Krzyż oddz. 196c, 196d, 196m, 196n. Powierzchnia działek przewidziana pod inwestycję to około 1,5 ha - powinna wystarczyć na zrealizowanie założeń i celów Centrum. Zakładana lokalizacja pozwoli również na:

- wykorzystanie już istniejącej bazy infrastrukturalnej oraz turystycznej (dostępność mediów, drogi dojazdowe, parkingi, zaplecze hotelowe);
- wykorzystanie naturalnych ekosystemów Parku jako zaplecza edukacyjnego;
- ukierunkowanie świadomego ruchu turystycznego (wykorzystanie Centrum jako „przewodnika”- elementu wskazującego co i w jaki sposób zwiedzać);
- uniknięcie drogiego i czasochłonnego procesu nabycia działki.

2.2 Założenia dotyczące architektury budynku

Projektowany budynek Centrum powinien być obiektem energooszczędnym (w miarę możliwości pasywnym), wykorzystującym materiały charakteryzujące się dobrą izolacyjnością termiczną oraz odnawialne źródła energii dostosowane do warunków lokalnych. Należy dążyć do obniżenia kosztów eksploatacji obiektu, nie zapominając jednak o jego podstawowych funkcjach. Bardzo ważnym zadaniem architektonicznym będzie umiejętne wkomponowanie budynku w otaczający krajobraz (nawiązując do dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego ŚPN i okolic). Budynek powinien charakteryzować się zastosowaniem naturalnych materiałów i rozwiązań architektonicznych, np.: drewno, kamień, ziemia, szkło, zielony dach itp., ale jednocześnie powinien również stać się wizytówką Świętokrzyskiego Parku Narodowego i być z nim utożsamiany.

2.3 Założenia dotyczące charakteru i wykorzystania pomieszczeń

Aby optymalnie wykorzystać powierzchnie należy dążyć aby pomieszczenia w nowym Centrum były wielofunkcyjne umożliwiając ich różnorodne zastosowanie w zależności od zapotrzebowania, np.: sala konferencyjna powinna mieć możliwość podziału, np. na trzy mniejsze sale warsztatowe, aula powinna pełnić również funkcję sali projekcyjnej (kinowej). Pomieszczenia muszą być dobrze skomunikowane. Zaprojektowane rozwiązania architektoniczne muszą charakteryzować się nie tylko estetyką, ale przede wszystkim funkcjonalnością i ergonomią.

3. Ogólne założenia działalności Centrum Edukacji Przyrodniczej ŚPN

Aby sprostać wymaganiom stawianym przez nowoczesne centra edukacji tzw.: centra nauki, parki edukacji, ogrody doświadczeń itp. należy zerwać z „klasycznym” wizerunkiem Muzeum - miejsca eksponującego statyczne eksponaty. Podążając za nowoczesnymi trendami w edukacji w oparciu o wystawy należy przenieść środek ciężkości ze statycznego eksponowania okazów lub modeli wystawy stałej na nowoczesne sposoby prezentacji i aktywny udział zwiedzającego w poznawaniu poruszanych zagadnień. Zdobywanie wiedzy musi przebiegać wielotorowo, w oparciu o różne środki przekazu, angażując przy tym możliwie jak najwięcej zmysłów.

Bardzo ważnym aspektem będzie powiązanie działalności Centrum Edukacji Przyrodniczej Świętokrzyskiego Parku Narodowego z obszarem całego Parku (pozostającego poza budynkiem). To tak naprawdę walory przyrodnicze i kulturowe obszaru Parku powinny stanowić główny cel odwiedzin. Centrum Edukacyjne wraz z wystawą stałą powinno stanowić pewnego rodzaju wprowadzenie na teren Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Musi przygotować i zachęcić zwiedzającego do odwiedzenia Parku poprzez atrakcyjne i skrótowe przekazanie najważniejszych informacji - stając się przewodnikiem po jego tajemnicach. Pożądane jest, aby każdy kto odwiedzi wystawę w Centrum Edukacyjnym odnalazł jak najwięcej powiązań wystawy z terenem.

Należy dążyć aby Centrum Edukacyjne wraz z wystawą dla większości odwiedzających stanowiło początek poznawania ŚPN, ale w razie potrzeby musi dać również możliwość turystom poszerzenia informacji o Parku i jego przyrodzie. Pokazać np. to czego nie zaobserwujemy ze szlaku lub ścieżki edukacyjnej, to czego nie widać za dnia lub gołym okiem.

Centrum powinno również przekazać najważniejsze informacje o Świętokrzyskim Parku Narodowym osobom, które nie mają możliwości odwiedzenia Parku (osoby niepełnosprawne) lub nie posiadają czasu lub możliwości aby wybrać się w teren (np. panują niesprzyjające warunki atmosferyczne). Taką możliwość powinny umożliwić zajęcia organizowane w salach warsztatowych przez edukatorów oraz pogadanki, filmy, prezentacje wyświetlone w auli. Wskazana jest również możliwość odbycia zajęć plenerowych w bezpośrednim sąsiedztwie (otoczeniu) Centrum.

Niezmiernie ważnym aspektem działalności Centrum wydaje się być uruchomienie strony internetowej dedykowanej dla Centrum, która oprócz celów informacyjno-administracyjnych (system rezerwacji, godziny udostępnienia Centrum) pogłębiałaby również treści edukacyjne zawarte na wystawie stałej lub prezentowane na warsztatach edukacyjnych.

Bardzo ważnym zadaniem Centrum będzie przygotowanie różnorodnej oferty. Oferta musi uwzględniać potrzeby różnych grup odbiorców w następujących kwestiach: tematyka i stopień skomplikowania poruszanych zagadnień, wiek odbiorców, formę przekazu, czas trwania poszczególnych ofert. Należy dokładać starań aby oferta ewoluowała, zmieniała się w zależności od pory roku, nawiązując do tego jak zmienia się przyroda. Bardzo ważne jest aby oferta Centrum dostosowała się jak najlepiej do podstawy programowej szkół i uczelni, tak aby nauczyciele mogli organizować tematy lekcyjne na terenie Centrum. Należy również uwzględnić potrzeby biur turystycznych oraz ofertę edukacyjną dla lokalnej społeczności.

4. Cele oraz założenia szczegółowe stref funkcjonalnych budynku Centrum Edukacji Przyrodniczej ŚPN tzw. Modułów CEPŚPN

Aby spełnić przedstawione powyżej założenia Centrum Edukacji Przyrodniczej Świętokrzyskiego Parku Narodowego powinno składać się ze stref funkcjonalnych (modułów) mających za zadanie wypełnienie konkretnych celów i założeń. Poszczególne moduły będą obsługiwane przez pracowników Centrum lub podmioty zewnętrzne.

4.1 Moduł obsługi zwiedzających

Moduł ogólnie dostępny

4.1.1 Cel – obsługa zwiedzających Centrum Edukacji oraz ŚPN

Cel realizowany z pomocą kasy Centrum, punktu obsługiwanego przez 1 lub 2 pracowników w zależności od natężenia ruchu oraz automaty sprzedające bilety (biletomaty). Pracownicy będą odpowiedzialni za Wydawanie biletów wstępu do ŚPN lub

na obiekty edukacyjne Parku, obsługę płatności (wystawianie faktur), rezerwację zwiedzania wystawy stałej lub innych modułów Centrum, wydawanie przewodników audio. Ewentualnie rezerwacja innych usług obsługiwanych przez Park (zajęcia edukacyjne na szlaku, wejścia do innych obiektów edukacyjnych ŚPN). Działalność pracowników będzie wspomagana przez system zakupu i rezerwacji internetowej.

4.1.2 Cel - przekazanie podstawowych informacji turystycznych odnośnie zasad udostępniania i atrakcji Świętokrzyskiego Parku Narodowego oraz Centrum Edukacji Przyrodniczej ŚPN. Zachęcenie osób do odwiedzenia ŚPN, Centrum lub innych obiektów

Cel realizowany za pomocą automatycznych punktów informacyjnych w formie prezenterów multimedialnych, stołów dotykowych, ekranów LCD, w razie konieczności pracownika obsługującego kasę.

4.1.3 Cel – zapewnienie komfortowych warunków zwiedzania i korzystania z oferty Centrum i ŚPN

- Szatnia w formie szafek zamykanych na kluczyk obsługiwana przez zwiedzających
- Toalety zlokalizowane w niewielkiej odległości od kawiarni oraz kasy Centrum
- Miejsca do siedzenia, odpoczynku ze strefą zabaw dla dzieci na pograniczu Sali wystaw czasowych oraz kawiarni
- Toaleta przystosowana do przewijania dzieci
- Strefa dla mam karmiących

4.1.4 Cel – zaciekawienie odwiedzających i zaproszenie do zwiedzenia wystawy i ŚPN, wypełnienie czasu osobom czekającym na rezerwację wystawy lub innych atrakcji Centrum edukacyjnego

- Cel realizowany za pomocą sali wystaw czasowych prezentującej walory ŚPN, zdarzenia związane z jego historią lub inne atrakcje turystyczne
- Kawiarnia (mini bistro) połączona w miarę możliwości z salą wystaw czasowych z jednej strony oraz z tarasem (punktem widokowym) z drugiej strony

4.2 Moduł Wystawa stała

Moduł dostępny warunkowo, płatny

Cele i założenia modułu omówione w punkcie 5. Ogólne cele i założenia wystawy stałej w CEŚPN.

4.3 Moduł sala warsztatowo – konferencyjna.

Moduł dostępny warunkowo, płatny

4.3.1 Cel – szerzenie ogólnej wiedzy przyrodniczej oraz wiedzy o Parku dla grup zorganizowanych

Cel realizowany przez pracowników edukacji (2-5 osób) w zależności od natężenia ruchu organizujący zajęcia warsztatowe, pogadanki lub inne w sali warsztatowo-konferencyjnej (odpłatne lub bezpłatne po wcześniejszej rezerwacji). Sala warsztatowo-konferencyjna dla ok. 100 osób powinna mieć możliwość podziału za pomocą mobilnych ścian na mniejsze sale warsztatowe (3 sale) dla grup do 30 os. Oferta zajęć powinna umożliwić poszerzenie wiedzy o przyrodzie Parku oraz ogólnej wiedzy przyrodniczej i jak najlepiej wpisywać się w podstawę programową szkół. Wskazana jest sezonowość zajęć. Należy pamiętać o odpowiedniej akustyce sali oraz odpowiednim wyposażeniu, odpowiednie instalacje audio-video, Internet, wi-fi, miejsca na zaplecze laboratoryjne, regały na pomoce edukacyjne itp.

4.3.2 Cel – Umożliwienie przeprowadzenia seminarium, konferencji, prezentacji, spotkania, panelu dyskusyjnego dla grup specjalistycznych (naukowych itp.)

Cel realizowany przez pracowników edukacji z wykorzystaniem sali konferencyjnej dla ok. 100 osób (odpłatna, dostępna po wcześniejszej rezerwacji)

4.4 Moduł aula – sala projekcyjna

Moduł dostępny warunkowo, płatny

4.4.1 Cel – szerzenie ogólnej wiedzy przyrodniczej oraz wiedzy o Parku i jego walorach przyrodniczo-kulturowych

4.4.2 Cel – Umożliwienie przeprowadzenia seminarium, konferencji, spotkania, panelu dyskusyjnego dla grup specjalistycznych (naukowych itp.)

Cele realizowane z wykorzystaniem sali projekcyjnej (auli) dla około 100-150 osób z możliwością prowadzenia projekcji filmów o tematyce przyrodniczej lub filmów interaktywnych, np. sprawdzających wiedzę z przebytych zajęć edukacyjnych. W razie potrzeby możliwość przeprowadzenia niewielkiej imprezy na scenie (np. niewielkiej inscenizacji teatralnej itp.). Przeprowadzenie sympozjów, konferencji, wykładów. Należy pamiętać o odpowiedniej akustyce sali oraz odpowiednim wyposażeniu: kabiny dla tłumaczy, odpowiednie instalacje audio-video, Internet , wi-fi oraz możliwość osobnego wejścia do modułu.

4.5 Moduł usługowy

Moduł ogólnie dostępny, płatny

4.5.1 Cel – zaspokojenie potrzeb zwiedzających w zakresie usług gastronomicznych oraz sprzedaży pamiątek i wydawnictw

Cel realizowany poprzez działalność restauracji. Powierzchnie pod restaurację należy wydzierżawić podmiotowi zewnętrznemu. Restauracja powinna mieć możliwość obsłużenia jednorazowo 50 - 100 osób (zwłaszcza w sezonie). W sezonie należy rozpatrzyć możliwość udostępnienia części miejsc na tarasie lub zielonym dachu Centrum pozwalającym podziwiać walory widokowe. Restauracja powinna być ogólnie dostępna zarówno dla osób korzystających z usług Centrum, np. wystawy stałej, jak i tych, którzy nie korzystają z innych atrakcji Centrum. Należy rozważyć możliwość działalności restauracji nawet wtedy gdy inne atrakcje Centrum będą nieczynne (strefa zamykana z oddzielnym wejściem). W pobliżu restauracji powinny znajdować się toalety.

Oprócz restauracji należy zaprojektować miejsce pod sklep z pamiątkami, gadżetami, zabawkami oraz wydawnictwami szeroko nawiązującymi do kwestii przyrodniczych. Powierzchnie pod sklepik należy wydzierżawić podmiotowi zewnętrznemu. W umowie dzierżawy należy zostawić sobie możliwość wstawiania własnych wydawnictw bądź gadżetów. Sklepik powinien być ogólnie dostępny dla osób korzystających z usług Centrum, np. wystawy stałej, jak i tych, którzy nie korzystają z innych atrakcji Centrum, najlepiej zlokalizować go przy wejściu/wyjściu z obiektu.

4.6 Moduł administracja

Moduł niedostępny dla zwiedzających

4.6.1 Cel – zapewnienie pomieszczeń dla pracowników CEŚPN oraz osób prowadzących działalność gospodarczą na terenie Centrum

Cel realizowany z wykorzystaniem pomieszczeń administracyjno-socjalnych, niedostępnych dla zwiedzających (związanych z działalnością restauracji, sklepiku, usług sprzątania na terenie Centrum lub usług edukacyjnych). Należy zaprojektować toalety dla pracowników, prysznic, pomieszczenia bezpośrednio związane z działalnością usługową, np. kuchnia i zaplecze dla restauracji, magazyn dla sprzedających pamiątki, magazyny na środki czystości, pomieszczenia biurowe dla pracowników edukacyjnych itp., centrala monitoringu. Pomieszczenia należy rozlokować w pobliżu działalności jakim mają służyć. Przy rozmieszczeniu należy dążyć do jak największej ergonomii oraz jak najmniejszej kolizji ze zwiedzającymi. Należy rozważyć wdrożenie regulacji dostępu (system jednego klucza).

4.7 Moduł techniczno-gospodarczy

Moduł niedostępny dla zwiedzających

4.7.1 Cel – zapewnienie pomieszczeń dla urządzeń technicznych lub pomieszczeń gospodarczych

Cel realizowany z wykorzystaniem pomieszczeń technicznych i gospodarczych służących do obsługi budynku (np. kotłownię, magazyny na paliwo, serwerownię). Magazyny związane z usługami utrzymaniowymi dla budynku oraz wystawy stałej (części zapasowe, żarówki itp.). Pożądanym jest aby pomieszczenia te były zlokalizowane z daleka od osi zwiedzania Centrum (niektóre dostępne z odrębnego wejścia (wejść) tzw. technicznych). Pomieszczenia docelowo obsługiwane przez pracowników lub wynajęte firmy zewnętrzne. Należy rozważyć wdrożenie regulacji dostępu (system jednego klucza).

4.8 Moduł otoczenie edukacyjne

Moduł ogólnie dostępny

4.8.1 Cel – zaciekawienie i zachęcenie osób do odwiedzenia ŚPN, Centrum edukacyjnego lub innych obiektów.

4.8.2 Cel – wypełnienie czasu osobom czekającym na zwiedzanie wystawy lub innych atrakcji Centrum edukacyjnego.

4.8.3 Cel – zaspokojenie potrzeb zwiedzających w zakresie zakupu pamiątek i wydawnictw.

Cele realizowane za pomocą infrastruktury informacyjno-turystycznej w formie witaczy, kierunkowskazów, tablic informacyjnych. Kolejnym elementem modułu będzie edukacyjny (interaktywny) plac zabaw w formie ścieżki edukacyjnej (ogrodu doświadczeń), zlokalizowany w otoczeniu budynku z małą infrastrukturą edukacyjno-turystyczną (stoliki, ławki, tablice edukacyjne, huśtawki, zjeżdżalnie itp. dla dzieci, stylizowane na motywy przyrodnicze, wiata z miejscem ogniskowym). Ścieżka wraz z infrastrukturą może wypełnić czas oczekującym na zwiedzanie Centrum. Uzupełnieniem oferty zewnętrznej powinno być 4-5 małych punktów sprzedaży, czynnych sezonowo np. budka z lodami, sprzedaż pamiątek, itp. oraz toalety. Obiekty te należy tak umiejscowić aby były one dostępne również z Parkingu dla zwiedzających. Obiekty te należy wydzierżawić podmiotom zewnętrznym, zapewniając sobie możliwość wstawiania własnych materiałów bądź wydawnictw edukacyjnych. Należy przewidzieć strefę dla zwierząt z możliwością pozostawienia zwierząt na czas zwiedzania obiektu lub Parku.

4.9 Parking

Moduł ogólnie dostępny

4.9.1 Cel – zapewnienie miejsc parkingowych dla zwiedzających korzystających z usług Centrum oraz zwiedzających Świętokrzyski Park Narodowy

Cel realizowany poprzez Parking dla około 100 – 150 samochodów osobowych oraz 10-15 miejsc autobusowych

4.9.2 Cel – zapewnienie miejsc parkingowych dla pracowników CEŚPN oraz osób prowadzących działalność na terenie centrum

Niewielki parking dla pracowników obsługi budynku Centrum oraz firm zewnętrznych (15 – 20 miejsc postojowych) niedostępny dla zwiedzających.

5. Ogólne cele i założenia wystawy stałej w CEŚPN

5.1 Cele wystawy stałej

- Przekazanie najważniejszych informacji dotyczących Świętokrzyskiego Parku Narodowego w atrakcyjny i skrótowy sposób.
- Przekazanie wiedzy przyrodniczej dotyczącej faktów, procesów i problemów w sposób zrozumiały dla ogółu zwiedzających.
- Propagowanie idei ochrony przyrody, zrównoważonego rozwoju oraz koncepcji współistnienia człowieka i przyrody.
- Zaangażowanie zwiedzających w proces zwiedzania poprzez stosowanie elementów interaktywnych oraz wielozmysłowych.
- Odwołanie się do wyobraźni, emocji i uczuć zwiedzających.
- Uwrażliwienie zwiedzających na piękno oraz potrzebę ochrony przyrody ŚPN.
- Wzbudzenie w zwiedzającym postawy odpowiedzialności za przyrodę Świętokrzyskiego Parku Narodowego oraz przekonanie go do konieczności jej ochrony.
- Kształtowanie pozytywnego wizerunku Świętokrzyskiego Parku Narodowego.

5.2 Zagadnienia merytoryczne

Zagadnienia merytoryczne wymienione poniżej są propozycją. Zarysowano tylko niektóre, ważne z punktu widzenia Świętokrzyskiego Parku Narodowego kwestie, dopuszczając inne zagadnienia i pomysły lub ich modyfikacje. Zagadnienia są ułożone w sposób przypadkowy i nie narzucają kolejności ich ukazania na wystawie.

5.2.1 Cele i zadania statutowe Parków Narodowych na przykładzie ŚPN, zasady zwiedzania i korzystania z walorów przyrodniczych i kulturowych ŚPN

Szczególną uwagę należy zwrócić na to, że:

- najważniejszym celem, dla którego tworzy się parki narodowe jest ochrona przyrody i krajobrazu,
- ważną kwestią jest próba pogodzenia przez administrację Parku ustawowych zadań parku narodowego czyli udostępnienia Parku dla turystów oraz ochrona jego zasobów przyrodniczych i kulturowych,
- parki narodowe są również dla ludzi, ale należy z nich korzystać pod pewnymi warunkami.

5.2.2 Jak kształtował się krajobraz terenu ŚPN

Szczególną uwagę należy zwrócić na:

- nieustanny wpływ sił naturalnych oraz człowieka na przyrodę Parku,
- ukazanie jak człowiek powinien gospodarować zasobami przyrodniczymi aby nie doprowadzić do utraty walorów przyrodniczych.

5.2.3 Największe atrakcje kulturowe obszaru ŚPN

Szczególną uwagę należy zwrócić na:

- pobenedyktyński zespół klasztorny na Łysej Górze (Świętym Krzyżu) z jego bogatą historią,
- wał kultowy na Łysej Górze,
- poszukiwanie rud i wytop żelaza na terenie i w pobliżu ŚPN, tzw. dymarki,
- kwestie związane z rolnictwem, wypasem zwierząt w lesie oraz bartnictwem,
- gospodarkę leśną z uwzględnieniem kolejki wąskotorowej,
- ślady działalności powstańczej i partyzanckiej na terenie ŚPN.

5.2.4 Największe atrakcje przyrodnicze Świętokrzyskiego Parku Narodowego (unikalne gatunki, siedliska, ekosystemy oraz procesy przyrodnicze) oraz sposoby ich ochrony na konkretnych przykładach (ochrona czynna, ochrona ścisła, ochrona krajobrazowa)

Szczególną uwagę należy zwrócić na:

- przedstawienie założeń ochrony ścisłej na przykładzie naturalnej dynamiki największego ekosystemu ŚPN - lasu jodłowo-bukowego,
- ochronę naturalnych procesów przyrodniczych na obszarach ochrony ścisłej, np. sukcesji, naturalnego odnowienia, faz rozwojowych, procesu zamierania lasu, strategii życiowych różnych gatunków lasotwórczych; ukazanie, że faza rozpadu drzewostanu i rozkład tzw. mineralizacja martwych drzew jest procesem naturalnym, tworzącym siedliska dla nowych gatunków oraz początkiem nowych cykli życiowych,
- ukazanie naturalnych zaburzeń oraz ich roli w ekosystemach,
- przedstawienie gołoborzy jako najbardziej znanego tworu przyrody nieożywionej na terenie ŚPN oraz unikalnego ekosystemu naskalnego z postępującym procesem pierwotnej sukcesji,
- przedstawienie założeń ochrony czynnej na przykładzie łąk charakteryzujących się występowaniem unikalnych gatunków zwiększających różnorodność biologiczną w Parku,
- przedstawienie Chełmowej Góry jako ostoi modrzewia polskiego oraz kwestii potrzeby jego czynnej ochrony.

5.2.5 Bioróżnorodność naturalnych ekosystemów, w tym ekosystemów leśnych z dużą ilością martwej materii organicznej.

Szczególną uwagę należy zwrócić na:

- przedstawienie dużej bioróżnorodności naturalnych ekosystemów ŚPN,
- naturalną odporność tych ekosystemów,
- zróżnicowane i niezwykle ważne funkcje tzw. „martwego drewna” w ekosystemie naturalnym,
- ciekawostki dotyczące gatunków występujących w ŚPN na zasadzie porównań: największy, najmniejszy, najcieńszy, naj .... itp.

5.2.6 Dynamika naturalnych ekosystemów leśnych

Szczególną uwagę należy zwrócić na:

- przedstawienie zagadnień sukcesji, przemiany pokoleń i klimaksu w kontekście naturalnych ekosystemów leśnych,
- naturalne zaburzenia o pochodzeniu biotycznym i abiotycznym,
- przedstawienie współzależności poszczególnych elementów w ekosystemie leśnym,
- krajobraz lasu naturalnego i półnaturalnego.

5.2.7 Przyroda nieożywiona i jej wpływ na przyrodę żywą

Szczególną uwagę należy zwrócić na:

- budowę geologiczną i najbardziej charakterystyczne skały osadowe budujące podłoże ŚPN,
- najciekawsze twory przyrody nieożywionej – gołoborza oraz wychodnie skalne,
- wpływ podłoża geologicznego oraz klimatu na organizmy żywe.

5.2.8 Natura 2000 na terenie Świętokrzyskiego Parku Narodowego

Szczególną uwagę należy zwrócić na przedmioty ochrony Natury 2000 w Świętokrzyskim Parku Narodowym (unikalne w skali Europy gatunki i siedliska przyrodnicze).

5.3 Założenia wystawy stałej

Wystawa stała będzie najważniejszym elementem nowego Centrum Edukacji Przyrodniczej Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Powinna wprowadzać zwiedzających w niezwykle bogaty świat przyrody oraz dziedzictwa kulturowego Świętokrzyskiego Parku Narodowego, wzbudzając jego ciekawość i motywując jednocześnie do zobaczenia tych atrakcji w terenie. Działalność innych modułów Centrum Edukacji Przyrodniczej ŚPN będzie w dużym stopniu uzależniona od popularności wystawy stałej. To ekspozycja przyrodnicza powinna stanowić największy magnes do odwiedzenia Centrum i od niej w dużym stopniu uzależniona będzie frekwencja w pozostałych modułach.

Wystawa stała powinna być wystawą narracyjną, z jednej strony przekazywać zrozumiałym językiem informacje dotyczące faktów, procesów i problemów przyrodniczych, ale jednocześnie odwoływać się do wyobraźni, emocji i uczuć zwiedzających, zmuszać do zastanowienia i refleksji. Powinna ona być również czynnikiem przeżycia estetycznego oraz angażować zwiedzającego do jej czynnego poznawania za pomocą różnych zmysłów.

Należy zachować odpowiednie proporcje między nauką, rozrywką i zabawą, tak aby wystawa była atrakcyjna szczególnie dla młodego pokolenia, które dopiero kształtuje własne postawy i przekonania. Dlatego też ważnym zadaniem będzie użycie nowoczesnych środków przekazu (urządzeń multimedialnych) zachęcających do interakcji, zastosowanie elementów grywalizacji oraz porównywanie wyników. Z drugiej strony nie należy opierać wystawy wyłącznie o multimedia i „wirtualną rzeczywistość”, lecz za pomocą modeli, dioram i ciekawych aranżacji plastycznych ukazywać piękno przyrody.

W narracyjnym naprowadzaniu warto wprowadzać zmiany perspektywy, z której prowadzona jest opowieść, pokazywać przyrodę z daleka, z bliska, pod lupą, od środka. Aby zwiedzający zrozumiał prezentowane zagadnienia i problemy przyrodnicze, niektóre stanowiska prezentacyjne powinny pozwolić zwiedzającemu na spojrzenie na świat oczami zwierząt lub wcielić się w postać pracownika Parku i zmierzyć się z pewnymi problemami.

5.3.1 Założenia dotyczące wielkości wystawy i jej przepustowości

- Zakłada się, że powierzchnia przeznaczona na wystawę stałą będzie zajmowała około 800-1000 m²
- Pomieszczenia oraz ich układ przestrzenny powinny umożliwiać swobodę plastycznego i technicznego aranżowania wystawy oraz dużą dowolność w jej przebudowie lub zmianie. Należy przewidzieć możliwość konserwacji lub wymiany poszczególnych części wystawy nawet podczas jej normalnej pracy.
- Pomieszczenia oraz ich układ przestrzenny powinny również zachowywać pewne tajemnice i utrzymać zwiedzającego w napięciu związanym z odkrywaniem nowych sal i ich atrakcji.
- Pomieszczenia oraz ich układ przestrzenny powinny także pomóc w organizacji zwiedzania, umożliwiać zachowanie przepustowości oraz płynności ruchu zwiedzających przy pewnych ograniczeniach czasowych zwiedzania.
- Zakłada się, że maksymalnie na wystawie stałej będzie mogło przebywać ok. 120 osób; ewentualne segmenty (pomieszczenia) wystawy muszą być tak zaaranżowane aby obsłużyć około 60 osób (pomieszczenie musi pomieścić grupę autokarową oraz dodatkowo kilka osób zwiedzających indywidualnie rozpoczynających zwiedzanie w tym samym czasie).
- Wystawę należy projektować tak aby zachowała w miarę możliwości jak największą dostępność dla osób niepełnosprawnych o różnych rodzajach niepełnosprawności.

5.3.2. Założenia dotyczące zwiedzających wystawę

- Zakłada się, że ok. 70 % zwiedzających to będą zorganizowane grupy szkolne. Zdecydowana większość grup kumuluje się w okresie maj-czerwiec oraz wrzesień-październik. Pozostali zwiedzający to osoby indywidualne (rodziny z dziećmi) lub grupy dorosłych (większe natężenie zwiedzających indywidualnie obserwuje się w weekendy oraz miesiące wakacyjne).
- Wiedza przekazywana na wystawie powinna być dostosowana do wieku zwiedzających oraz możliwości ich percepcji (proponuje się co najmniej 2 poziomy merytoryczne dla części urządzeń multimedialnych – łatwiejszy dla dzieci najczęściej od 8 do 14 roku życia oraz poziom trudniejszy dla osób powyżej 15 lat). Odpowiednia wersja merytoryczna powinna być wywołana przez zwiedzającego (użytkownika).
- Zarówno łatwiejszy jak i trudniejszy poziom powinny być napisane językiem prostym w odbiorze, zachowując zasadę prezentacji od ogółu do szczegółu. Różnice mogą polegać na ilości przekazywanych informacji oraz sposobie ich prezentacji.

5.3.3. Założenia dotyczące sposobu organizacji zwiedzania

- Zakłada się, że wystawa będzie prowadziła narrację sieciową, tzn. nie będzie jednego właściwego toku zwiedzania, to zwiedzający wybierze, co i w jakiej kolejności chce zobaczyć, czego się nauczyć i doświadczyć. Narracja wystawy będzie tworzona przez zwiedzającego, będzie wynikać z jego ciekawości, potrzeb, osobistych doświadczeń i refleksji. W narracyjnym naprowadzaniu przestrzeni przedstawiającą należy zaprojektować w taki sposób, by dawać odbiorcy możliwość pewnego wyboru ale jednocześnie osiągnąć cele i założenia wystawy. Zwiedzający może otrzymywać pewne wskazówki, odsyłacze do innych wątków wystawy powiązanych ze sobą. Wskazówki te powinny dawać zwiedzającemu różne opcje oraz ścieżki alternatywne.
- Ze względu na sposób zwiedzania elementy interaktywne powinny być uruchamiane przez zwiedzających samodzielnie. Nie przewiduje się konieczności wchodzenia na wystawę z przewodnikiem. Na życzenie zwiedzających należy przewidzieć taką możliwość. Przewodnik wcielałby się wówczas w rolę animatora interakcji na wystawie wzbudzając zaniepokojenie poszczególnymi działami wystawy, uzupełniając wiadomości z wystawy o komentarz dostosowany do wieku i wiedzy odbiorcy.
- Ze względu na rezerwację zwiedzania należy ściśle przestrzegać godzin wejścia na wystawę, w związku z tym należy opracować system (najlepiej bez bezpośredniego udziału człowieka), który pozwoli na kontrolowanie zwiedzających i ukierunkowanie ruchu tak aby przebywali na wystawie nie dłużej niż np. 60 minut w sezonie lub 90 minut poza sezonem. Należy rozważyć co mogłoby pełnić rolę ogranicznika czasu i zachęcałyby do przechodzenia do następnych działów wystawy.
- Należy rozważyć możliwość dłuższego zwiedzania wystawy, np. poza sezonem turystycznym. Możliwość takiego zwiedzania byłaby uruchamiana przez administratora. Przewiduje się, że maksymalny czas zwiedzania poza sezonem będzie wynosił 90 minut. Możliwość dłuższego zwiedzenia wystawy poza sezonem może przełożyć się na faktyczne wydłużenie sezonu turystycznego i zwiększenie frekwencji w Centrum.
- Ilość treści dostępnej na wystawie należy dobrać odpowiednio do zakładanej ilości czasu przeznaczonego na zwiedzanie wystawy.
- Należy unikać elementów wystawy charakteryzujących się małą przepustowością, zatrzymujących osoby na długi czas, powodujących zastoje. Poszczególne części wystawy muszą być zaprojektowane na tym samym poziomie merytoryczno-plastycznym aby minimalizować ryzyko koncentracji zwiedzających.

5.3.4. Założenia dotyczące eksponatów, urządzeń interaktywnych oraz nośników treści

- Ze względu na fakt, iż bardzo ważnym elementem budującym klimat będzie światło i dźwięk, proponuje się całkowite odcięcie światła słonecznego. Należy przewidzieć oświetlenie awaryjne ewakuacyjne w razie awarii sieci lub braku dostaw prądu.
- Wystawę należy projektować tak, aby urządzenia, nośniki treści były dostępne dla możliwie dużej liczby osób lub mogły z nich korzystać osoby na zmianę. Elementy interaktywne (multimedialne lub mechaniczne) powinny zostać zwielokrotnione lub wymuszać zmianę przy stanowisku po upływie odpowiedniej ilości czasu lub wykonaniu pewnego zadania.
- Elementy interaktywne należy wbudować w ciekawą plastyczną inscenizację (scenografię budującą wraz z elementami świetlnymi i dźwiękowymi odpowiedni klimat).
- Elementy multimedialne powinny mieć możliwość uruchomienia przez zwiedzającego, ewentualnie przewodnika (opiekuna).
- Elementy interaktywne oraz multimedialne wystawy powinny być od siebie niezależne, tzn. awaria jednego lub nawet kilku z nich nie spowoduje znacznych zakłóceń w zwiedzaniu.
- Aby uniknąć wzajemnego zagłuszania lub kakofonii, dźwięki na wystawie lub komunikaty głosowe należy emitować w taki sposób aby dostępne były punktowo, np. za pomocą tzw. głośników prysznicowych lub na określonej powierzchni, np. szum drzew i śpiew ptaków budujących klimat dioramy.
- Informacje dostępne w urządzeniach multimedialnych powinny być dostosowane do różnych grup językowych (minimum język polski, angielski, niemiecki, francuski) oraz do wymagań osób niepełnosprawnych – niedowidzących (np.: audio deskrypcja, alfabet Braille'a) lub niedosłyszących (np. tekst komentarza zapisany na ekranie monitora lub tabletu). Odpowiedni program powinien zostać aktywowany np. przez informacje zapisane na bilecie, przez administratora lub przez zwiedzającego.
- Teksty umieszczane na wystawie lub zamieszczone w urządzeniach multimedialnych powinny nie tyle przekazywać suche fakty i dane o przyrodzie w formie opisów, lecz powinny być nasycone emocjonalnie, zmuszać czytającego do refleksji, myślenia i analizowania poprzez odwoływanie się do jego osobistych doświadczeń, przeżyć, skojarzeń.
- Nośniki treści zaprojektować tak, aby możliwe było zaproponowanie zwiedzającym formy zabawy (gry) na wystawie zachęcającej do odwiedzenia pewnych stanowisk i zdobywaniu przez to punktów możliwością otrzymania nagrody.

6. Podsumowanie

Niniejsze założenia programowe stanowią zbiór wyobrażeń, pomysłów oraz oczekiwań pracowników Świętokrzyskiego Parku Narodowego wynikające z ich osobistych doświadczeń oraz przeprowadzonych rozmów i spotkań. Nie stanowią one katalogu zamkniętego i mogą zostać poddane dyskusji oraz ewentualnej zmianie w fazie opracowywania dokumentacji projektowej budynku i wystawy stałej.